

Merie Heijne & Kees van Oenen: Dyslexie in het hoger onderwijs

Uit de verslagen valt van alles te destilleren en ook ontstaat een heel aardig beeld van wat er door de jeugd feitelijk gelezen wordt. Verderend is dat de belangrijkste 'lees'-motivatie voor de allerkleinsten blijkt te zijn het in een geborgen omgeving, gezellig samen naar plaatjes kijken. Op de lagere school ontwikkelt zich bij veel kinderen een ware leeswoede, veelal ingeluid door een lidmaatschap van de openbare bibliotheek: in de leestop-10 in deze periode bevinden zich allemaal serieboeken. Althans bij de onderzochte studenten, bij de wat jongere scholieren bleken zich enige individuele titels genesteld te hebben. Volgens De Moor een succes voor de 'betere' kinderliteratuur. Dramatisch is de daling in leesplezier die zelfs bij de meest fanatieke lezertjes op de middelbare school optreedt: een beschamend resultaat voor de literatuurdidactici. De door de 'autobiografen' in deze periode gelezen titels kenden we ook al uit de *Diepzee*-onderzoeken naar de leeslijsten. Van een lezen buiten de lijst om is zoals te verwachten geen sprake meer.

De verschillende sprekers slaagden er goed in normatieve stellingnames over de inhoud van de canon te vermijden. De opzet was om te laten zien welke factoren er, in een complex samenspel, uiteindelijk toe leidden dat sommige literaire werken tot de canon gaan behoren, andere zich met de kwalificatie 'literair' tevreden moeten stellen, en verreweg het meeste in de vergetelheid raakt. Voor wie het allemaal nog eens na wil lezen: de bijdragen aan dit symposium zullen volgend jaar verschijnen in het literatuurwetenschappelijke tijdschrift *Spiegel der Letteren*.

Literatuur

- Alphen, E. van, & M. Meijer (red.), *De canon onder vuur: Nederlandse literatuur tegendraads lezen*. Amsterdam, Van Gennep, 1991.
- Andringa, E., & D. Schram (red.), *Literatuur in functie: Empirische literatuurwetenschap in didactisch perspectief*. Houten, Bohn Stafleu/Van Loghum, 1990.
- Bloom, A., *The Closing of the American Mind*. New York, Simon and Schuster, 1987.
- Fiedler, L.A., & H.A. Baker (eds.), *English Literature: Opening Up the Canon*. Baltimore & London, Johns Hopkins UP, 1981.

Dyslexie is een redelijk bekend probleem in het basis en voortgezet onderwijs, dit in tegenstelling tot het hoger onderwijs. Universiteiten en hogescholen worden echter in toenemende mate geconfronteerd met dyslectische studenten. Een van de oorzaken hiervoor zou kunnen zijn dat, door de aandacht die in het basis en voortgezet onderwijs aan dyslectische leerlingen gegeven wordt, er meer leerlingen doorstromen naar het hoger onderwijs. Maar voor studenten met dyslexie is op de meeste hogescholen en universiteiten niets tot weinig geregeld. Om in deze situatie enige verbetering te brengen door de onbekendheid met het verschijnsel dyslexie weg te nemen, werd op 8 november in Amsterdam een landelijke themadag 'Dyslexie in het hoger onderwijs' georganiseerd. Hieronder volgt een kort verslag van de lezingen.

Na de opening en het welkomswoord gaf J. Hoeks (ontwikkelingspsycholoog, Universiteit van Amsterdam) kort aan welke theorieën er bestaan over dyslexie en welke volgens hem de juiste is. Mensen met dyslexie hebben problemen met schrijven, spellen en lezen. Deze problemen worden niet veroorzaakt door sociale, emotionele of maatschappelijke omstandigheden. Het is een taalprobleem en heeft bij voorbeeld niets te maken met hand-, oog- of voetvoorkeuren. Het is ook geen visueel of perceptueel probleem. Mensen met dyslexie hebben problemen met taal, bij voorbeeld met het lezen. Met niet-talige symbolen, figuren bij voorbeeld, hebben zij geen enkel probleem. Volgens Hoeks is dyslexie voornamelijk een lexicaal fonologisch probleem. De fonologische verwerking, bij voorbeeld uit afzonder-

lijke klanken een woord samenstellen, en de lexicale verwerking, het oproepen van alle morfologische en semantische aspecten die verbonden zijn met een bepaald woord, geeft problemen. Dit verwerkingsprobleem heeft een neurologische oorzaak. Op het hoe en wat hiervan ging Hoeks verder niet in.

K. Henneman (Hogeschool Midden-Nederland) gaf aan wat er op dit moment binnen het basis en voortgezet onderwijs aan extra begeleiding bestaat. Zij wees op de grote verschillen die er bestaan en die onder andere veroorzaakt worden door de mate van deskundigheid, de differentiatiecapaciteiten van docenten en uiteraard door de hoeveelheid tijd en geld die beschikbaar is. Er zijn scholen waar veel gebeurt en er zijn scholen waar niets gebeurt. De vele theorieën die er bestaan over het verschijnsel hebben ook een scala van behandelingsmethoden opgeleverd, van bewegingstherapieën tot het voorschrijven van brillen en medicijnen. Henneman beperkte zich tot de hulp die zich direct richt op het lezen en het schrijven. Bij deze directe hulp onderscheidde zij vier soorten van aanpak.

- Remediëren: het direct verbeteren van het schrijven en lezen
- Stimuleren: aanzetten tot lezen met behulp van voorlezen of boekpromotie
- Compenseren: extra tijd geven bij proefwerken, het gebruik van een woordenboek toestaan of een personal computer laten gebruiken
- Dispenseren: bepaalde taken niet meer laten doen.

In het basisonderwijs gebeurt overigens meer dan in het voortgezet onderwijs. In het voortgezet onderwijs wordt de hulp – als er hulp is – over het algemeen beperkt tot de compenserende maatregelen.

P. Vriens (studentendecaan, Universiteit van Amsterdam) schetste in het kort de verschillende problemen die dyslectische studenten tegenkomen. Hij pleitte voor een studievaardigheidstraining in de propedeuse en een goede begeleiding voor deze studenten. Daarnaast noemde hij een aantal maatregelen die het studeren voor deze studenten kan vergemakkelijken en – tegenwoordig zeer belangrijk – onnodige studievertraging kan voorkomen. Een

paar voorbeelden: verlenging van de tentamentijd, tentamens van een goede lay-out voorzien, de tentamenvragen op schrift en tegelijkertijd op band verstrekken, extra tijd voor het maken van werkstukken en scripties geven, spel- en grammaticale fouten geen rol laten spelen bij beoordeling, het gebruik van woordenboeken bij tentamens toestaan.

Vervolgens kwamen twee dyslectici aan het woord: G. Verheul, student aan de Rijksuniversiteit van Limburg en M. Groenhart, docent biologie aan de Universiteit van Amsterdam. Beiden gaven op indringende wijze aan hoe moeizaam hun schoolcarrière geweest was. Het onbegrip dat zij tegenkwamen en komen, het lui of dom genoemd worden terwijl je je uiterste best doet, het alleen beoordeeld worden op schrijffouten, de weezin die ontstaat tegen het lezen en als gevolg van al deze punten het negatieve beeld dat je over jezelf gaat ontwikkelen.

Verheul pleitte voor het oprichten van zelfhulpgroepen, het steun zoeken bij elkaar en vooral het uitwisselen van handige tips. Groenhart benadrukte dat we in het onderwijs dyslectici humaan tegemoet moeten treden en dus vooral geen 'foutenteller' en 'betweter' moeten zijn. Beiden benadrukten dat het belangrijk is de handicap te accepteren en daar ook vooral open over te zijn.

Na de lunch werd een deel van de video 'Dyslexie' (uitgegeven door het Instituut voor Orthopedagogiek KU Nijmegen en de orthopedagogenmaatschappij Nijmegen) vertoond. Hier werd op een rij gezet wat dyslexie is en wat het betekent om dyslectisch te zijn.

G. Bron (orthopedagogenpraktijk Utrecht) ging hier verder op in. Zij gaf aan op welke wijze zij vaststelt of iemand dyslectisch is. Gezien de wirwar aan theorieën zal het duidelijk zijn dat er geen standaard dyslexie-onderzoek bestaat. Ook de overheid tobt duidelijk met het definiëren van dyslexie: 'Er is sprake van dyslexie als de lees- en spellingsmoeilijkheden veroorzaakt worden door woordblindheid'. Over een aantal punten is men het wel eens. Mensen met dyslexie hebben lees-, schrijf- en spelproblemen, zij hebben een normale intelligentie, zij hebben geen andere handicap of

problemen en erfelijkheid kan een rol spelen. Wanneer na een onderzoek van de voorgeschiedenis en een diagnostisch onderzoek (met name naar taalvaardigheden) blijkt dat de problemen veroorzaakt worden door dyslexie, wordt samen met de leerling of student een individueel handelingsplan opgesteld. Hierbij ligt meestal de nadruk op het aanleren van allerlei strategieën en regels, op het bewust laten worden van structuren in de taal.

Het programma van de dag was goed gestructureerd en gaf de deelnemers veel informatie. De doelstelling, meer bekendheid geven aan het verschijnsel dyslexie, is zeker bereikt. Het is te hopen dat universiteiten en hogescholen rekening gaan houden met deze groep studenten. Als u meer informatie wilt, kunt u zich richten tot het Sekretariaat Landelijke Vereniging Woortblind, Meidoornlaan 65, 4131 AG Vianen.

LEESVOER

Allochtonen in het MBO

MBO-scholen die de instroom en doorstroom van allochtone leerlingen willen verbeteren, krijgen met *Binnenhalen en niet verliezen; leerlingen uit etnische minderheidsgroepen in het MBO*, een handreiking bij de ontwikkeling van een doelgericht beleid.

Atty Tordoir beschrijft hierin de belangrijkste knelpunten voor allochtone leerlingen binnen het Middelbaar Beroeps Onderwijs. Ze schetst een vijftal portretten van MBO-scholen met een etnisch-heterogene bevolking en laat zien op welke wijze deze scholen met de problemen omgaan; problemen die liggen op het vlak van tweede-taalverwerving, de kloof tussen thuis en school, de verwachtingen waarmee leerlingen aan het MBO beginnen en discriminatie.

Voor scholen die een doelgericht beleid op dit gebied willen ontwikkelen worden diverse beleidsthema's uit de doeken gedaan. Er wordt een uitgebreide lijst gegeven van literatuur rond deze thema's, adressen van instellingen die steun kunnen bieden aan de school en van mogelijkheden voor nascholing voor de betrokken docenten.

A.C.Tordoir, *Binnenhalen en niet verliezen; leerlingen uit etnische minderheidsgroepen in het MBO*. Amsterdam, Algemeen Pedagogisch Studiecentrum, 1991. f 10

De Kantieke Schoolmeester

In mei jl. verscheen een nulnummer van *De Kantieke Schoolmeester, Halfjaarlijks tijdschrift voor de Boonstudie*. Het betreft hier een uitgave van het Louis Paul Boon-genootschap te Aalst (België) en het Documentatiecentrum voor de Wetenschappelijke Studie van het Werk van Louis Paul Boon van de Universiteit van Antwerpen. De bedoeling van deze instellingen is 'figuur en werk van de schrijver door een reeks studies en getuigenissen beter te belichten om zo [...] de gedachte aan het werk, het leven en de